

Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання

Бражник Л.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії

У статті розглянуто поняття, значення фінансових ресурсів та їх характерні риси. Досліджено складові та структуру джерел фінансування фінансових ресурсів, обґрунтовано доцільність їх збалансованості. Проведено аналіз динаміки фінансових результатів підприємств України, розглянуто проблеми політики формування та ефективності використання фінансових ресурсів. Обґрунтовано модель механізму забезпечення фінансовими ресурсами підприємств за блоками формування та використання.

Ключові слова: фінансові ресурси, характерні риси фінансових ресурсів, джерела формування фінансових ресурсів, використання фінансових ресурсів, механізм забезпечення фінансовими ресурсами.

Бражник Л.В. ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ ПРЕДПРИЯТИЯ: ИХ ФОРМИРОВАНИЕ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

В статье рассмотрены понятие, значение финансовых ресурсов и их характерные черты. Исследованы составляющие и структура источников финансирования финансовых ресурсов, обоснована целесообразность их сбалансированности. Проведен анализ динамики финансовых результатов предприятий Украины, рассмотрены проблемы политики формирования и эффективности использования финансовых ресурсов. Обоснована модель механизма обеспечения финансовыми ресурсами предприятий по блокам формирования и использования.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, характерные черты финансовых ресурсов, источники формирования финансовых ресурсов, использование финансовых ресурсов, механизм обеспечения финансовыми ресурсами.

Brazhnyk LV. FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISE: THEIR FORMATION AND USE

The article considers the concept, the significance of financial resources and their characteristic features. The components and structure of sources of financing of financial resources have been explored; it is justifiable that they are balanced. The analysis of the dynamics of financial results of Ukrainian enterprises is conducted, the problems of the policy of formation and efficiency of the use of financial resources are considered. The model of the mechanism of providing financial resources of enterprises for blocks of formation and use is justified.

Keywords: financial resources, characteristic features of financial resources, source of financial resources, use of financial resources, mechanism for providing financial resources.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим завданням управління фінансових ресурсів є вирішення питання оптимального співвідношення між формуванням власного та залученого капіталу в господарських суб'єктах, а також ефективності їх використання, зокрема ціни залученого капіталу. Ефективність та обсяги виробництва підприємств обумовлюють склад та розмір фінансових ресурсів, водночас від їх величини та управління залежить зростання виробничо-економічного розвитку. Тому у сучасних умовах для господарюючих суб'єктів є актуальним питання пошуку фінансових джерел, їх управління та забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми методичного та практичного харак-

теру щодо формування фінансових ресурсів підприємств, їх використання досліджували такі відомі вчені, як, зокрема, В. Алексійчук, О. Василик, О. Гудзь, П. Лайко, А. Поддєрьогін, П. Стецюк, А. Чупіс.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте деякі аспекти означеного питання потребують подальших досліджень оптимального забезпечення фінансових ресурсів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження фінансових ресурсів підприємств, їх формування та ефективність використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У працях науковців можна знайти багато різних підходів до тлумачення економічної сутності фінансових ресурсів на рівні держави та на рівні підприємств (рис. 1).

Фінансові ресурси	
О. Василик, О. Філімоненков	Фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб [1; 2].
О. Гудзь	Фінансові ресурси – сукупність усіх високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства та призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення, пов'язуючи їх обсяг та склад із платоспроможністю підприємства [3].
І. Зятковський	Фінансові ресурси – це грошові фонди цільового призначення, сформовані у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, створеного на підприємстві, якими воно володіє і розпоряджається на правах власності або повного господарського відання, а також використовує на статутні потреби [4].
П. Лайко, М. Мних, А. Поддєрьогін, С. Мішина	Фінансові ресурси підприємства – сукупність грошових коштів у фондовій, нефондовій або матеріальній формі, які призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення поточних витрат і витрат на забезпечення розширеного відтворення [5; 6; 7].
В. Опарін, А. Чупіс, М. Корецький, В. Борисова	Фінансові ресурси – це всі кошти, що знаходяться в розпорядженні підприємства і спрямовані в основні засоби та обігові кошти підприємства [8; 9].
Ю. Петленко	Фінансові ресурси – це грошові кошти, які залучені в господарський обіг підприємства з різних джерел, сформованих під впливом організаційно-правових форм господарювання, призначених для покриття його власних потреб [10].
П. Стецюк	Фінансові ресурси підприємства – це його найбільш ліквідні активи, що забезпечують неперервність руху грошових потоків [11].

Рис. 1. Розкриття терміна «фінансові ресурси» в літературних джерелах

Джерело: систематизовано автором на основі узагальнення літературних джерел

Наукова полеміка виникає навколо того, чи слід у визначенні виділяти фондову або нефондову форму, окремо вказувати на джерела створення ресурсів, їх цільове призначення тощо. В економічній теорії визначення фінансових ресурсів також подається з огляду на фінансовий менеджмент, що заснований на підходах руху грошових потоків, де фінансові ресурси тлумачаться як сукупність грошових надходжень і доходів, що формуються під час заснування підприємства і в процесі його діяльності, а також мобілізованих на фінансовому ринку, призначених для розвитку виробництва, виконання фінансових зобов'язань, фінансування поточних витрат і створення резервів [11].

Характерні риси фінансових ресурсів як економічної категорії узагальнено на рис. 2.

Слід зазначити, що в економічній теорії існують різні схеми групування фінансових ресурсів підприємств. Найбільш поширеною є класифікація фінансових ресурсів за джерелами формування на власні та залучені (позиковий капітал та кредиторська заборгованість, або сталі пасиви).

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграють їх збалансованість і визначення оптимальної структури їхніх джерел. Проте, як свідчить практика, їх структура постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, а саме зростання питомої ваги коштів, залучених із зовнішніх джерел, перш за все частки кредиторської заборгованості, яка спричиняє систему неплатежів та приводить до зниження інвестиційних можливостей підприємницьких структур. Загалом слід

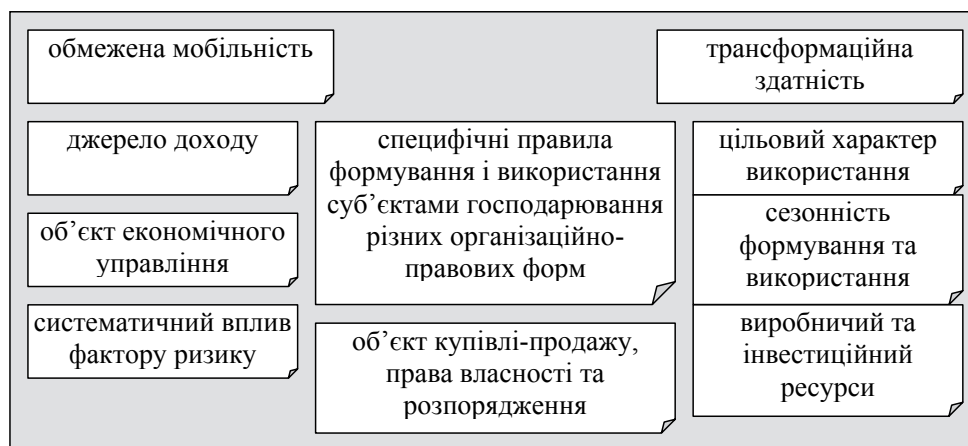

Рис. 2. Характерні риси фінансових ресурсів підприємств [12, с. 11]

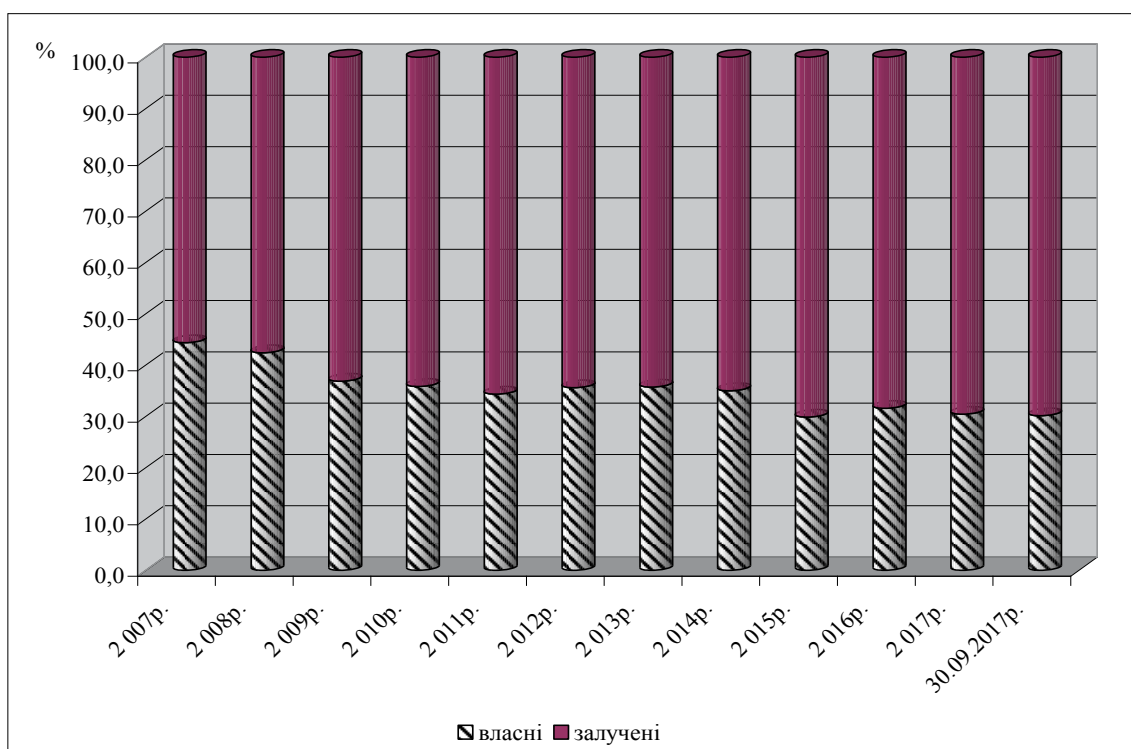

Рис. 3. Динаміка структури фінансових ресурсів підприємств України (станом на початок року)

Джерело: складено на основі джерела [14]

уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що призводить до погіршення платоспроможності підприємств, так і надлишкових власних фінансових ресурсів, що можуть сповільнювати виробничий розвиток через надмірне резервування накопичень і відволікання їх із виробничого процесу [13].

Структура фінансових ресурсів підприємств України свідчить про постійне зменшення частки власних коштів, що використовуються для рефінансування діяльності господарюючих суб'єктів, покращення мате-

ріальної бази та забезпечення розширеного відтворення (рис. 3).

З 2007 р. до початку жовтня 2017 р. ця частка знизилася на 14,3 пункти. Досліджувана тенденція є негативним явищем, оскільки сигналізує про зростання залежності українських підприємств від зовнішніх джерел фінансування. Для своєї діяльності господарюючі суб'єкти все більше користуються позиками та залученими коштами, частка яких зросла від 55,6% у 2007 р. до майже 69,9% у кінці вересня 2017 р.

Вивчення тенденцій, своєчасне виявлення диспропорцій у формуванні фінансових ресурсів дають змогу зорієнтувати підприємство щодо власних можливостей з метою попередження погіршення фінансового стану [3].

Для дослідження стану господарюючих суб'єктів недостатньо лише даних структури фінансування фінансових ресурсів, адже вони не відображають рівень ефективності їх використання. Для цього необхідно проаналізувати фінансові результати підприємств та порівняти їх зі структурою фінансових ресурсів (рис. 4).

Якщо фінансові результати мають позитивне значення, це свідчить про можливість залучення позикових коштів та здійснення розрахунків за зобов'язаннями.

Динаміка фінансових результатів підприємств України в абсолютному вимірі є негативною, і лише станом на кінець вересня 2017 р. відбулося зростання. Тривала тенденція зменшення прибутків підприємств і тенденція збитків у період 2013–2015 рр. свідчать про нераціональне використання власних коштів та неможливість залучення позикових коштів та погашення відсотків за користування кредитами. Такі умови негативно впливають на впровадження інновацій та інвестицій.

У сучасних умовах великий негативний вплив на ефективність використання фінансових ресурсів мають фактори кризового стану економіки, що існують незалежно від дій підприємства. Водночас підприємства мають внутрішні резерви підвищення ефективності їх використання, на яку вони можуть впливати. До них належать використання тривалих господарських зв'язків, удосконалення системи розрахунків, раціональна організація продажу, систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках [15, с. 32].

Стратегічним завданням на найближчу перспективу є вдосконалення системи фінансового забезпечення підприємств через поліпшення його структури, в якій домінуюче значення повинні мати власні джерела формування фінансових ресурсів [16, с. 113].

На побудову моделі механізму забезпечення фінансовими ресурсами підприємств впливає комплекс чинників, які можна об'єднати в такі блоки: функціональні та забезпечувальні елементи, організаційно-економічні елементи, організаційно-технологічні особливості виробництва (рис. 5).

Запропонована модель здатна забезпечити раціональне формування фінансових ресурсів головним чином на підставі використання сприятливого зовнішнього впливу. Кваліфіковане внутрішнє управління фінан-

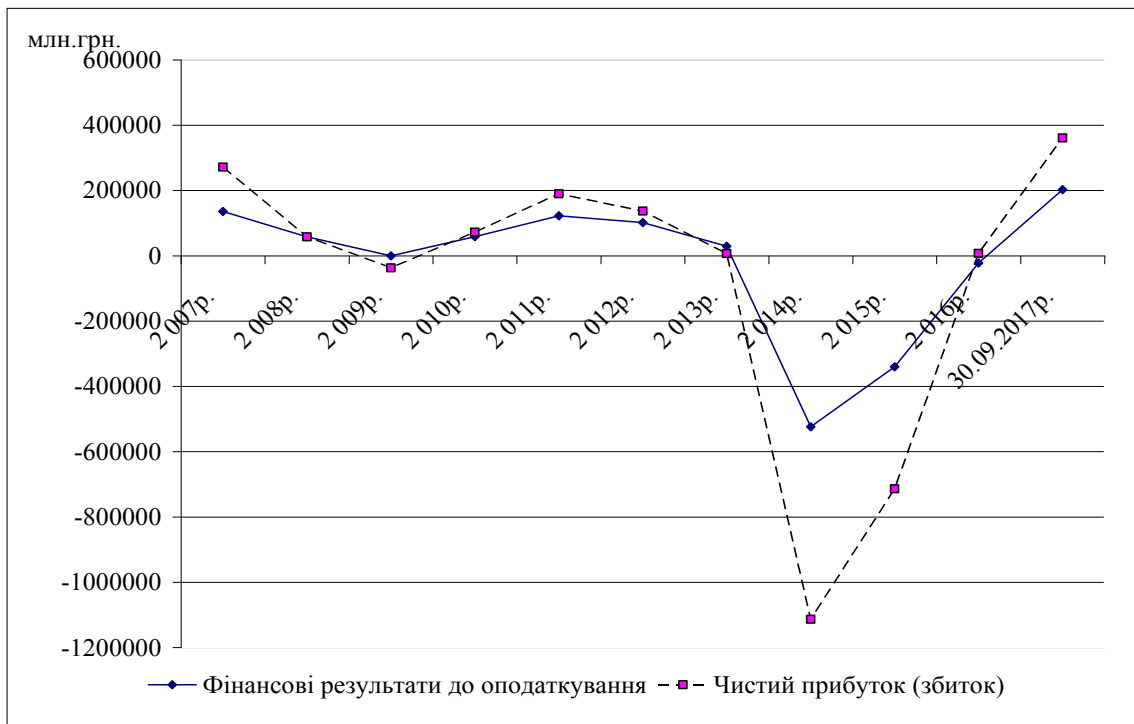

Рис. 4. Фінансові результати підприємств України

Джерело: складено на основі джерела [14]

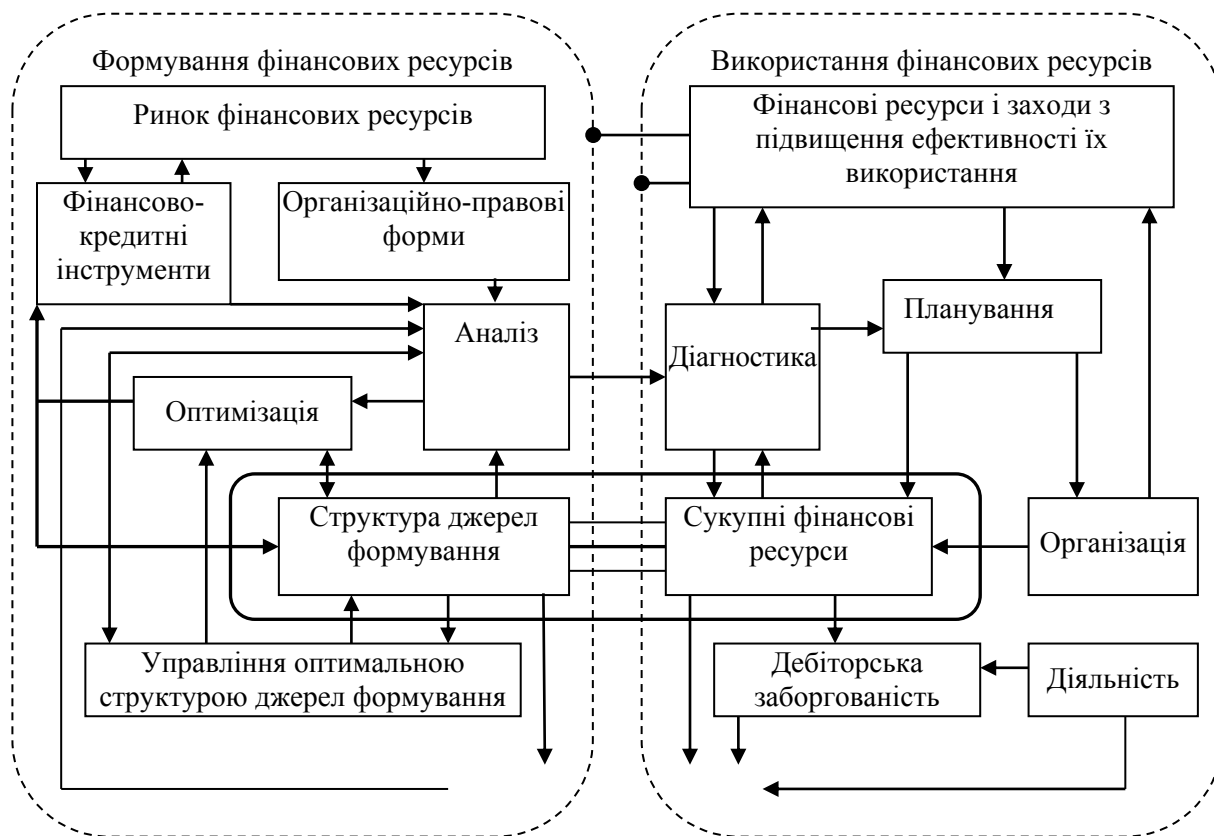

Рис. 5. Модель механізму забезпечення фінансовими ресурсами підприємств [3, с. 119]

совими ресурсами за виділеними в моделі елементами дає змогу підвищувати ефективність використання авансованого капіталу підприємства. Для ефективного відтворення та максимального примноження фінансових ресурсів важливо чітко дотримуватись спрямування отриманих грошових коштів з різних джерел фінансування в певні конкретні категорії активів [12].

Висновки з цього дослідження. Таким чином, необхідні дослідження напрямів вирішення проблем щодо забезпечення фінансовими ресурсами. Тому подальші пошуки мають бути спрямовані на формування власних ресурсів та розширення можливостей використання залученого капіталу, зокрема

визначення їх раціональної структури, аналіз доцільності та ефективності використання наявних ресурсів підприємства, з метою досягнення достатнього рівня платоспроможності, зміцнення фінансової стійкості та зростання ринкової вартості загалом.

Практично на кожному підприємстві є проблеми формування фінансових ресурсів. Динаміка фінансових результатів підприємств України свідчить про зниження їх прибутковості, що суттєво обмежує власні джерела формування фінансових ресурсів, а також можливість погашення залучення фінансових ресурсів. Тому суб'єктам господарювання необхідно ефективно використовувати фінансові ресурси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василик О. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2001. 416 с.
2. Філімоненков О. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: МАУП, 2004. 328 с.
3. Гудзь О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.
4. Зятковський І. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Кондор, 2003. 364 с.
5. Лайко П., Мних М. Фінанси підприємств: підручник для студ. вузів. Київ: Знання України, 2004. 428 с.
6. Поддєрьогін А., Білик М., Буряк Л. та ін. Фінанси підприємств: підручник / за ред. А. Поддєрьогіна. 7-ме вид. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.

7. Мішина С. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Харків: ХНЕУ, 2006. 110 с.
8. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісн. Нац. банку України. 2000. № 5. С. 10–11.
9. Чупіс А., Корецький М., Кашенко О. та ін. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: наук.-метод. вид. / за ред. А. Чупіса. Суми: Довкілля, 2001. 404 с.
10. Петленко Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 298 с.
11. Стецюк П. Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 386 с.
12. Абрамова І., Віленчук О., Дема Д. та ін. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи: монографія / за ред. Д. Деми. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. 364 с.
13. Стеценко Я. Фінансові ресурси підприємства: джерела формування та ефективність їх використання. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/30110.doc.htm.
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
15. Колотуха С., Бречко В., Кравцова Л. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2016. Вип. 1. С. 29–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2016_1_8.
16. Стецюк П. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2005. № 11. С. 111–116.

REFERENCES:

1. Vasylyk O. (2001) Teoriia finansiv: pidruchnyk [Theory of Finance]. Kiev: NIOS (In Ukrainian).
2. Filimonenkov O. (2004) Finansy pidpriemstv: navch. posib. [Business Finance]. Kiev: MAUP (In Ukrainian).
3. Hudz O. (2007) Finansovi resursy silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia [Financial resources of agricultural enterprises]. Kiev: NNTs IAE (In Ukrainian).
4. Ziatkovskiy I. (2003) Finansy pidpriemstv: navch. posibnyk [Business Finance]. Kiev: Kondor (In Ukrainian).
5. Laiko P., Mnykh M. (2004) Finansy pidpriemstv: pidruchnyk dlia stud. vuziv [Business Finance]. Kiev: Znannia Ukrainy (In Ukrainian).
6. Poddierohin A. (2008) Finansy pidpriemstv: pidruchnyk [Business Finance]. Kiev: KNEU (In Ukrainian).
7. Mishyna S. (2006) Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm upravlinnia finansovymy resursamy na pidpriemstvi [Organizational and economic mechanism of financial resources management at the enterprise]. Kharkiv: KhNEU (In Ukrainian).
8. Oparin V. (2000) Finansovi resursy: problemy vyznachennia ta rozmishchennia [Financial resources: identification and deployment issues]. Visn. Nats. banku Ukrainy, no. 5, pp. 10–11.
9. Chupis A. (2001) Otsinka, analiz, planuvannia finansovoho stanovyscha pidpriemstva: naukovometodychne vydannia [Assessment, analysis, planning of the financial situation of the enterprise]. Sumy: Dovkillia (In Ukrainian).
10. Petlenko Yu. (2007) Finansovy menedzhment [Tekst]: navch. posibnyk [Financial management]. Kiev: Kondor (In Ukrainian).
11. Stetsiuk P. (2008) Teoriia ta praktyka upravlinnia finansovymy resursamy silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia [Theory and practice of managing financial resources of agricultural enterprises]. Kiev: NNTs IAE (In Ukrainian).
12. Demy D. Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy : monohrafiia / [Financial policy in the agrarian sector of economy: state and prospects]. Zhytomyr: ZhNAEU (In Ukrainian).
13. Stetsenko Ya. (2008) Finansovi resursy pidpriemstva: dzherela formuvannia ta efektyvnist yikh vykorystannia [Financial resources of the enterprise: sources of formation and efficiency of their use]. Available at: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/30110.doc.htm.
14. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Statystychna informatsiia Derzhavno sluzhby statystyky (electronic). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
15. Kolotukha S., Brechko V., Kravtsova L. (2016) Finansovi resursy silskohospodarskykh pidpriemstv: formuvannia ta vykorystannia v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Financial resources of agricultural enterprises: formation and use in conditions of economic instability]. Visnyk Kyivskoho instytutu biznesu ta tekhnolohii (electronic journal), no. 1, pp. 10–14. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2016_1_8.
16. Stetsiuk P. (2005) Formuvannia finansovykh resursiv silskohospodarskykh pidpriemstv [Formation of financial resources of agricultural enterprises]. Ekonomika APK, no. 11, pp. 111–116.